

УДК 81'42

МЕРЕЖНА ЛІНГВІСТИКА ЯК НОВА ГАЛУЗЬ МОВОЗНАВСТВА

Радецька С.В.

У статті проводиться дослідження мови мережного спілкування та мережної лінгвістики, що займається синхронічним та діахронічним вивченням цієї нової субмови. Визначаються об'єкт, предмет, основні цілі та завдання нової галузі мовознавства.

Ключові слова: Інтернет, спілкування в мережі, мережна лінгвістика, усне та писемне мовлення, гіпертекст.

В статье проводится исследование языка, на котором общаются пользователи сети Интернет и сетевой лингвистики, науки, которая занимается синхроническим и диахроническим изучением нового субъекта языка, а также определяются объект, предмет, основные цели и задания новой отрасли языкознания.

Ключевые слова: Интернет, общение в сети, сетевая лингвистика, устная и письменная речь, гипертекст.

The article deals with research of Internet discourse and NetLinguistics. Synchronic and diachronic investigation of the new Internet language is the object of this science. The subject and the main tasks of this new field in the language studying are also stated in this article.

Key words: Internet, web communication, NetLinguistics, oral and written speech, hypertext.

Сьогодні вже незаперечним фактом є те, що Інтернет – найбільше джерело інформації, яке коли небудь мало людство. Але його можливості, такі, як оперативність, швидкість і доступність зв'язку між користувачами на далеких і близьких відстанях, дає можливість використовувати Інтернет не лише як інструмент для пізнання, але і як інструмент для спілкування.

Комунікація у мережі Інтернет є порівняно недавнім видом інформаційно-комунікаційного спілкування. Відтоді, як до дослідження мережі та мережної комунікації долучаються гуманітарні та суспільні науки, одним з центральних об'єктів дослідження стає мова цієї комунікації.

Про усвідомлення цього факту свідчить значна кількість наукових праць, присвячених різним аспектам вербальної та невербальної комунікації в мережі Інтернет, а також поява в англomовному мовознавстві такого терміну, як “мережна лінгвістика” (*InternetLinguistics* або *NetLinguistics*) [1, с. 5–6] у значенні “наука, що займається синхронічним аналізом мови, задіяної в усіх сферах мережної діяльності, включно з електронною поштою, різними видами чатів та ігрових кімнат, миттєвими повідомленнями та веб-сторінками, а також із суміжними сферами комп'ютерно-опосередкованого спілкування (*computer mediated communication* або *CMC*), такими як SMS”. В англomовному мовознавстві терміни *InternetLinguistics* та *NetLinguistics* є рівноправними [7, с. 20].

У вітчизняному мовознавстві термін на позначення цієї наукової галузі досі не встановився. У даній роботі надалі буде використовуватися термін *мережна лінгвістика*.

Метою цієї статті є визначення об'єкту, предмету, цілей та завдань мережної лінгвістики. **Завданням** – виділення актуальних напрямків досліджень мережної лінгвістики.

Цікаво привести висловлювання Д. Крістала про те, що поява кожного нового медіума комунікації – це революція у людській цивілізації. “Перша з них пов'язана з появою усного мовлення (*speech*), близько 50 тисяч років тому. Другою революцією був винахід писемності (*writing*) 10-12 тисяч років тому”. До цієї періодизації ми б обов'язково додали винахід друкарства чотири з половиною століття тому. “А зараз”, – пише Д. Крістал, – “людство отримало новий

медіум – електронний, що породив комп'ютерно опосередковану комунікацію”. Повністю солідаризуючись з поглядом Девіда Крістала, констатуємо наступне: поява нових комунікативних технологій спричинило за собою не тільки появу нових комунікативних практик (створення глобальної мережі інтернет, поява гіпертексту, можливості електронної пошти, інтернет форумів та конференцій), але породило принципово новий тип комунікації, зокрема, неформальне дистанційне синхронне спілкування, що синтезує усну та писемну комунікацію [3, с. 15].

Так, із виникненням телеграфу, який мав певні технічні обмеження та високу вартість передавання кожного знака, з'явився особливий телеграфний стиль писемного мовлення, що характеризується, зокрема, максимальною лаконічністю та опущенням службових частин мови. Цей стиль функціонував тільки у сфері передавання інформації телеграфом і пізніше майже вийшов з ужитку разом із цим засобом комунікації.

Згодом поява такого засобу комунікації, як телефон вплинула на мову в інший спосіб, спричинивши виникнення специфічних формул ввічливості та мовних шаблонів, які обслуговують тільки цю сферу спілкування. Одним із визначальних чинників мовних змін знову стала технічна специфіка телефонної розмови: неможливість бачити співрозмовника, одностороння пропускна здатність каналу, нестабільність зв'язку.

Широке розповсюдження мобільного зв'язку, зокрема можливість надсилання SMS (коротких текстових повідомлень), відродило в дещо зміненому вигляді телеграфний стиль. До характерної для телеграм лаконічності та викривлення синтаксичної структури речення додалися порушення орфографічних норм та різні види аббревіації для досягнення ще більшої лаконічності. Проте технічні причини, що вимагають такої побудови повідомлення, є іншими, а саме: незручність пристроїв для набору тексту, обмеження на кількість знаків в одному повідомленні та прагнення до максимальної швидкості обміну інформацією. Водночас специфіка мобільного телефонного зв'язку (прив'язаність до особи, а не до місця перебування, зони покриття, тарифікація дзвінків) призвела до певних змін у структурі телефонної розмови і до появи нових формул ввічливості [1, с. 43].

Поява Інтернету і набуття ним широкої популярності вплинули на мову відчутніше, ніж всі інші технічні інновації до нього. Це сталося насамперед завдяки тому, що Інтернет є не просто засобом комунікації, а безаналоговим медійним, інформаційним, комунікативним простором, одним із чинників глобалізації. Іспанський соціолог М. Кастельс стверджує, що сучасний світ перетворився на “суспільство мережних структур”, і говорить про перехід до інформаційного суспільства, яке має прийти на зміну постіндустріальному. Подібна перебудова соціально-культурної реальності є глобальною і не може не торкнутися всіх суспільних утворень, зокрема й мови. Інтернет як найбільша на даний час інформаційна система є водночас симптомом цього переходу і одним з інструментів конструювання нового інформаційного суспільства. За останні декілька років Інтернет став доступним практично всім верствам населення настільки, наскільки це дозволяється політикою та економікою країни. Природно, що у розвинених країнах більшим є процент від загальної кількості населення, і ширшим спектр соціальних груп, що залучені до мережної комунікації. Зі збільшенням кількості носіїв мови, долучених до певного засобу комунікації, посилюється вплив на мову властивих цьому засобу особливостей. Відповідно, високим є ступінь проникнення мережних семантичних та лексичних новоутворень в мову, а також швидкість їх розповсюдження.

Мережна лінгвістика є новою галуззю мовознавства. Її метою є лінгвістичний аналіз мовних явищ та процесів, що відбуваються в мережі Інтернет. Один із засновників нової галузі та автор терміна *NetLinguistics* С. Постегільо наводить такі аргументи на користь неминучості її появи. Такі суміжні галузі науки, як соціолінгвістика та комп'ютерна лінгвістика, які досі здійснювали аналіз мовних явищ у їхньому зв'язку з комп'ютерними мережами, не перекривають усієї сукупності аспектів мережного спілкування, що потребують дослідження. Хоча об'єкт та предмет дослідження мережної лінгвістики можуть частково збігатися з об'єктом та предметом дослідження соціолінгвістики, з одного боку, і

комп'ютерної лінгвістики, з іншого, вона водночас досліджує явища, які не потрапляють у поле зору жодної з цих наук (наприклад, жанри мережного спілкування, мережний мовний етикет, лексичні та синтаксичні особливості мережного спілкування тощо) [8, с. 50].

Функціонування мови в Інтернеті породжує нові явища, які змінюють уявлення про загальні властивості мови (так, поява гіпертекстових посилань змінює поняття зв'язності тексту).

Центральним завданням мережної лінгвістики є всебічне та різноаспектне вивчення Інтернет-дискурсу. Темпи розвитку мережних технологій в останні п'ятнадцять років були такими, що дозволяють говорити як про синхронічний, так і про діахронічний підходи до вивчення мови мережного спілкування, про аналіз змін, що відбулися в ній за цей час. Поступово розвивається порівняльна мережна лінгвістика, оскільки до мережного спілкування долучається дедалі більша кількість мов.

Об'єктом дослідження мережної лінгвістики є мова мережного спілкування в усіх її аспектах. На етапі становлення цієї галузі в англійській мові на позначення мови мережного спілкування вживалися такі терміни, як *Netlish*, *Weblish*, *Netspeak*, *electroniclanguage*, *internetlanguage*, *electronicdiscourse*, *ComputerMediatedCommunication* (СМС). Терміни *Netlish* та *Weblish* утворені від *Net+English* та *Web+English* відповідно (*Net* та *Web* – англійські слова-синоніми, що перекладаються як “мережа” і входять до складу термінів “Internet” та “WorldWideWeb”). Вони виникли в період, коли єдиною мовою мережного спілкування була англійська, і втратили своє узагальнене значення із розширенням спектру представлених у мережі мов. Вживання інших термінів залежить від того, який аспект мережного спілкування бажає висвітлити автор [6, с. 96].

Девід Крістал виділяє п'ять сфер мережного спілкування, які об'єднуються одним каналом передавання інформації, але суттєво відрізняються, зокрема й за своїми лінгвістичними характеристиками:

- 1) електронне листування (e-mail);
- 2) чати;
- 3) форуми;
- 4) віртуальні світи (рольові мережні ігри, що функціонують в режимі 24/7);
- 5) особисті та корпоративні веб-сторінки [2, с. 57].

Крім цих сфер, треба згадати блоги та соціальні мережі, чия популярність суттєво зросла останнім часом. Згадані комунікативні сфери не виключають одна одну. Деякі ресурси поєднують усі елементи, або одна комунікативна сфера належить до складу іншої (наприклад, тематичний форум на веб-сторінці або чат у рольовій грі). Мережна лінгвістика дедалі більше виявляє тенденцію до вивчення мов окремих мережних жанрів та комунікативних сфер. Так, значна кількість науковців (Х. Хіменес; Л. Лан; Л. Йонган) присвятила свої дослідження мові електронного листування. Водночас мова блогосфери є відносно слабо дослідженою.

Усвідомлення структурності мови в сучасній прикладній лінгвістиці спричинило виділення категорії субмови, яка стала опорою для відображення реальності функціонування мови [5, с. 27]. Її визначають через поняття підструктури. Під останньою розуміють сукупність тісно пов'язаних одиниць разом із відношеннями, що їх пов'язують, в межах мовної структури. Підструктури в мові можуть виділятися за різними критеріями та перетинатися між собою. Отже, субмова – це така мовна підструктура, що здатна функціонувати як мова в певній сфері спілкування і визначати будову певної множини текстів. Інакше кажучи, структурні елементи субмови необхідні та достатні для розуміння та створення певної множини мовленнєвих утворень. Кожний термін перш за все належить до якоїсь субмови або комплексу субмов, а мова в цілому може розглядатися як суперкомплекс субмов. Отже, субмова – це, з одного боку, мінімальний набір лексичних категорій, що належать до системи певної мови та необхідні для опису певної предметної галузі чи сфери дійсності, а з іншого – мова цієї галузі знання, предметної сфери діяльності. Так, можна говорити про субмову законодавства чи субмову протоколів судових засідань тощо.

Існування мови мережного спілкування як окремої субмови тривалий час не визнавали. Оскільки комп'ютерні мережі на початку свого існування були переважно середовищем спілкування програмістів та інших технічних фахівців, а перші нефхівці, не знаючи технічних обмежень та особливостей мережного спілкування, переносили до мережі мовленнєві та мовні моделі позамережного спілкування, мову мережного спілкування спочатку вважали частиною професійного жаргону фахівців із інформаційних технологій. Пізніше технічний розвиток самої мережі та її популярність серед широких верств мовців спричинили появу субмови, що характеризується низкою лексичних і синтаксичних особливостей, які відрізняють її і від професійного жаргону інформаційних технологій, і від інших професійних чи соціальних жаргонів. Одним із доказів остаточного становлення мови мережного спілкування як окремої субмови Д. Крістал вважає вихід її елементів за межі мережного комунікативного середовища та вживання в комунікативних ситуаціях, не пов'язаних з мережею Інтернет [4, с. 85].

Висновки / Результати та перспективи. Отже, на сьогодні можна констатувати формування нової субмови – мови мережного спілкування, що обслуговує комунікацію в мережі Інтернет і суміжні з нею комунікативні ситуації, підлягає обмеженням, зумовленим цифровим каналом передавання інформації, і має низку соціолектів та субмов нижчого порядку. Субмова мережного спілкування є об'єктом дослідження нової галузі мовознавства – мережної лінгвістики. Мережна лінгвістика – це наука, що займається синхронічним та діахронічним аналізом мови, задіяної в усіх сферах мережної діяльності, а також із суміжними сферами комп'ютерно-опосередкованого спілкування. Предметом мережної лінгвістики, отже, є лінгвістичні особливості комп'ютерно-опосередкованого спілкування на різних мовних рівнях: морфологічному, лексичному, синтаксичному, текстовому та комунікативному. Мережна лінгвістика послуговується традиційними лінгвістичними поняттями, одиницями та категоріями, застосовуючи їх у дослідженні нового мовного середовища.

Література

1. Барлоу Дж. П. Декларация независимости киберпространства / Джон П. Барлоу // Информационное общество. – М., 2004. – С. 350.
2. Cristal D. El lenguaje e Internet / David Cristal. – Madrid : Ediciones AKAL, 2002. – 304 p.
3. Cristal D. The Scope of Internet Linguistics / David Cristal // The Western Mail. – 2005. – P. 57–65.
4. Crystal D. A Glossary of Netspeak and Textspeak / David Crystal. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2004. – 160 p.
5. Donath J. S. Identity and deception in the virtual community / J. S. Donath // Communities in cyberspace. – London : Routledge, 1998. – P. 27–59.
6. Lamy M.-N. Online Communication in Language Learning and Teaching / M.-N. Lamy, R. Hampel. – New York, 2007. – 277 p.
7. Lockwood T. A Writer's Guide to the Internet / T. Lockwood, K. Scott. – London : Allison and Busby Ltd., 1999. – 237 p.
8. Posteguillo S. Mixed Mode in Computer Mediated Communication in Internet English / S. Posteguillo, M. J. Esteve // Studies in Oral Discourse. – Castellón : Universitat Jaume I, 2002. – P. 33–45.